

míry i v obchodních styčích, ale ne jako klíče ke kultuře. Autor soudí, že by rozšíření elementární franštiny vítali zejména kolonialisté, protože by prý neumožnila čtení francouzské literatury, mající staré tradice svobodného a pokrokového myšlení, a imperialisté, protože by se prý hodila za řeč vojenského velení atlantického paktu.

Čtvrtá část stručně, ale instruktivně pojednává o vzniku a dnešním stavu basic english a srovnává s ním français élémentaire.

Knížka je doplněna seznamem členů komise, jež vytvořila français élémentaire (ze známých jazykovědců tu jsou Benveniste, Bruneau, Fouché, Gougenheim, Lejeune, Matoré, Wagner), bibliografií děl, jež jsou výsledkem výzkumu frekvence slov, a ohlasech i kritikami, které vzbudila elementární franština.

Závěrem lze říci, že je možno prostudování uvedené knihy doporučit všem, kteří se zabývají problémy výuky francouzského jazyka, ať již jako učitelé a inspektori nebo jako autoři učebnic, osnov, pedagogických statí atd.

Otto Ducháček

Vladimír Buben: Slovník česko-francouzský. Praha 2. vyd. 1955. Státní pedagog. nakl. Stran 477. Cena obou dílů — francouzsko-českého a česko-francouzského 39 Kčs.

Srovnáme-li starší naše slovníky francouzsko-české a česko-francouzské (na př. Herzerův-Iblův, Kubínův, Poverův-Bubnův-Stehlíkův) s novým vydáním slovníku Poverova-Bubnova-Stehlíkova, přepracovaného značně Vl. Bubnem a označeného dnes již jen jeho jménem, vyd. 1953 a 1955, vidíme, jak záslužnou práci vykonal na tomto úseku své bohaté vědecké činnosti. Tentokrát recensuji nejdřív část česko-francouzskou, kterou pokládám za důležitější a potřebnější, ač obě části zasluhují povšimnutí.

Prof. Vlad. Buben rozhojnil v česko-francouzském díle slovní zásobu. Frazeologie je zvláště bohatá, najdeme tam velmi zdařilé překlady obrátů a rčení často užívaných a nesnadno tlumočitelných. Významové rozdíly a různá užití francouzských ekvivalentů jsou označeny krátkou českou poznámkou v závorce, zvláště slova lidová. V tomto vydání je uvedena i hospodářská a socialistická terminologie, jsou tam též nová slova. Zvláštní zmínky zasluhují zdařilé překlady českých slov s předponami do-, ne-, pře-, při-, roz- atd.

Autor ponechává i v 2. vyd. (1955) starší Rocherovu transkripci výslovnosti, která v své době jistě vyhovovala, dnes však by měla ustoupiti jednotné mezinárodní transkripci fonetické, mírně upravené pro potřeby širší české veřejnosti.

Jak jinak ani býti nemůže při obtížné práci slovníkářské, vloudila se i do tohoto záslužného díla některá nedopatření věcná (v. dále minonoska, uhlokoř, škvarek). U některých slov se vyskytne jen přibližné vysvětlení významu nebo krátký francouzský opis místo příslušného ekvivalentu (v. dále bluma, holeň, svobodárna). Některá lidová a domácká slova česká jsou přeložena francouzským výrazem spisovným, slohově neutrálním (v. habaděj, hromotluk, chřtán, kloudný a j.).

Navrhuji proto tyto změny a doplňky pro další vydání (2. vyd. z r. 1955 není opraveno) a předkládám je k diskusi.¹

bazén m. (v parku) bassin m., (koupaliště) piscine f. — běhoun m. (koberec) chemin m., passage m.; (plátěný pás přes ubrus) chemin m. de table. — bířmovanec m. (před bířmováním) confirmand m., (po něm) confirmé m. — blanket m. formule f. Formulaire m. (Recueil de formules) je pochybné. (Cituji z Huma 5/7 1955, Assistance médicale gratuite: La demande d'admission à l'A. M. G. doit être adressée au maire de la commune de résidence soit sur papier libre soit sur la formule que le maire délivre à cet effet.) — bluma f. grosse prune f., quetsche f., ne: sorte de prune. — bráti se kam se rendre à, se diriger vers, ne: prendre le chemin le plus court. — brankář m. gardien m. du but, ne: de but. — bublina f. tarte f. aux fruits, ne: sorte de gâteau aux fruits. — buchta f. (malá) petit pain m. au lait, (velká kulatá) kouglof m., ne: sorte de gâteau tchèque. — capart m. marmot m., mioche m. (místo opisu: joli petit bambin). — cejchovní úřad m. bureau m. de vérification des poids et mesures, ne: des mesures. — cenový úřad m. contrôle m. des prix, office m. des prix — místo opisu. — citlivka f. mimosa m. (neudán rod), mimeuse f. — česač m. (ovoce) cueilleur m., místo opisu. — červěnka f. rouget m. du porc, (dysenterie f. je úplavice vůbec). — dárek vánoční m. cadeau de Noël; étrenne f. je především novoroční. — dekadická soustava f. système m. décimal, místo: système métrique m. — divadlo v přírodě:

¹ Opírám se při nich o doklady, získané vlastní dlouholetou excerpcí a kontrolované přiléhnutím k těmto francouzským slovníkům: Dictionnaire de l'Académie française. 8e éd. Paris, Hachette, 1932. — Larousse du XXe siècle. Paris, 1928—1933. — Pinloche, Vocabulaire par image de la langue française. Paris, Larousse, 1923. — Ch. Maquet, Dictionnaire analogique. Paris, Larousse, 1936.

říká se též: théâtre m. de verdure. — drbna f. cancanière f., ne cancanière f. — družstevník m. doplň: coopérateur m. — dvojdílný: doplň: en deux parties, en deux volumes — dvorana f. 'hall m., salle f. des pas perdus, ne jenom salle. — furiant m. danse f. crâne, un crâneur, ne: danse tohèque. — habaděj à souhait, à foison, à gogo, ne jen: beaucoup. — handrkovati se chipoter, se chipoter, místo: se quereller. — hlíst m. nématode m., helminthe m., (némathelmithe m. je červ oblý vůbec). — holeň f. (holenní kost) tibia m., os tibial m., (část nohy) le bas de la jambe, ne: os de la jambe. — horempádem dare-dare, ne jen: précipitamment. — hrášký (passion) de joueur, de jouer; (conforme aux règles du jeu se nebude vždy hoditi). — hrany f. pl. le glas funèbre. — hrčeti gronder, rouler, le moteur vrombit, místo: ébranler le pavé. — hromotluk m. (lid.) mastoc m., mastodonte m., ne jen: homme robuste. — hrýzti se se ronger, se miner, se faire de la bile, du mauvais sang, místo: s'affliger, se chagriner. — choulostivost f. délicatesse f. (pusillanimité = extrême timidité, manque de courage). — chřtán m. (lid.) avaloire f., avaloir m., ne jen: gosier. — jablíčka těšínská: doplň: obdývatí těšínskými jablíčky tenir la dragée 'haute à qn. — jih: aller dans le Midi (de la France), ne: dans le midi... — kabát m. veston m.; (krátký, sportovní, bunda) veste f. — Káča f. (lid.) Catin, Catiche (*Littéré*). — kališník m. calixtin m., místo: 'hussite m. — kapela f. fanfare f., harmonie f., (kostelní se zpěváky) chapelle f. — karbaniti (fam.) cartonner. — katecheta m. catéchiste m., (aumônier m. = ústavní kněz, voj. kurát). — klackovitý (lid.) malotru, malitorne, ne jenom: grossier. — klapot m. (čapí) crapuètement m., ne craquement m. — klasobraní n. spicilège m., ne jen: anthologie f. — klausurní práce f. épreuve f. écrite de fin d'études, d'examen final, ne jenom: épreuve écrite. — klíčník m. porte-clefs m. (ve vězení), clavendier m. (v klášteře); sommelier m. je sklep mistr. — kloudný (fam.) comme il faut. — konati zkoušku: le professeur fait l'examen, le candidat passe l'examen. — v koncích býti: être (venir) à bout de qc není dosti jasné; être à bout = ne savoir que devenir; venir à bout de qc = triompher de, réussir à. — kopretina f. marguerite f. des prés, grande marguerite f. (Chrysanthème m. je chrysantéma f.; marně jsem hledal kopretinu mezi obrázky četných druhů chrysantém v Larousse du XXe s.; je u hesla marguerite.) — korba f. caisse f. (d'une voiture), carrosserie f.; tombereau m. je kára — koruna f. (stromu) couronne f. (d'un arbre); la cime je vrchol. — krajový (na stránce) marginal. — kukati coucouler (le coucou coucoule). — lavice f. obžalovaných banc m. des accusés; sellette f. = petit siège de bois sur lequel on faisait asseoir un accusé. — ledvinová nemoc maladie f. du rein, néphropathie f.; néphrite f. je zánět ledvin. — lektvar m. (lat. electuarium) électuaire m., (špatný) drogue f.; thériaque f. je jen druh lektvaru, t. zv. Mitridatův. — loď f. (plavidlo vůbec) bateau m. (Nom générique donné aux embarcations, aux navires. Bâtiment = construction navale de grandes dimensions.) — loutkář m. mou-treur m. de marionnettes, místo: joueur... — luštěnina f. légume m., ne f. — lůžko n. (zubu) alvéole m. (abusivement f.) — mamonář m. chichard m., grippe-sou m., amasseur m. d'écus; mamoniti léšiner, chichotter. — mandel m. quinzaine f., (obilí) tas m. de quinze gerbes. (Mandel je patnáct kusů i jiných věcí, na př. vajec, nejen snopů). — matematika f. mathématiques f. pl., ne: mathématique f. — mocipán m. (lid.) une grosse légume, un gros bonnet, un grand au pouvoir. — mazati se (práti se) ça se gâte? — nejasné. — medička f. étudiante f. en médecine, (arg.) cervelline f. — měchýř m. (plovací) (špatného plavce) nageoire f., (u ryby) vessie f. natatoire. — meluzina f. vent sifflant et gémissant m., ne jenom: vent m. — miminko n. (fam.) bébé m., baby m., ne jenom: nourrisson m. — minonoska f. bateau poseur m. de mines. Ne: torpilleur m., to je torpédovka. — mlhovina f. nébuleuse f., ne: nebuleuse. — mluvíti (uměti ~) parler le français, le tchéque; ne: parler français. — mol: od mclů prožraný mité, rongé par les mites, (vermoulu = prožraný od červů). — monsum m. = mousson f., ne m. — motovidlo n. dévidoir m., (nemotora) godiche, butor m. — mrňavý (lid.) petiot. — mukati: ani nemukati ne dire mot, ne pas souffler mot. — mýti (hlavu, u holiče) faire, donner un shampooing. — na severu (v Čechách) dans le Nord de la Bohême, ne: dans le nord... — nadělaný (lid.) rebondi, boulot, místo: corpulent, replet. — nadmořská výška f. altitude f. (au-dessus du niveau de la mer), ne jen altitude au-dessus. — nafoukanost f. roguerie f., nafoukaný gonflé d'orgueil, rogue; guindé = affecté. — naháč m. doplň: adamite m. — nákladní: jako zboží ~ par petite vitesse, místo: en grande vitesse. — nález m. (soudní) rozděl: déci-sion, ne: déci-si-on. — náruživě doplň: passionnément. — nasekati dluhů doplň: être criblé de dettes. — naskrz: skrz naskrz promoklý doplň: trempé comme une soupe, mouillé jusqu'aux os. — nečasový (článek) peu actuel, non actuel, sans actualité, vedle opisu: qui n'est pas d'actualité. — nedopečený peu cuit, pas tout à fait cuit, insuffisamment cuit, místo: mal cuit. — nejménovaný (contrat) innommé, ne: innomé. — neprozíravý imprévoyant. — nefest f. vice m., (smilstvo) luxure f. — neřestný vicieux, dissolu, (necudný) impudique, lascif, paillard. — nesměti boj lutte impitoyable patří asi za nesmiřitelný. — neslučetný peu

généreux, peu loyal; infâme je příliš silné. — nezbadatelný doplň: inexorable. — nitka f. doplní filet m. (Bot., Anat.) — oběživo n. numéraire m. Monnaie ayant cours je berná mince, monnaie fiduciaire jsou bankovky. — obsažen býti être compris, ne: comprendre. — odeprati dégrasser (du linge); essanger = namáčetí do teplé vody. — odesílatel m. doplň: (dopisu) signataire m. — odlivka f. dýmky pompe f. de la pipe; foyer m. je hlavička dýmky. odpustky m. pl. (ne f. pl.) indulgences f. pl. — odstěhovati déménager t., ne jen: transporter. — odvedenec m. recrue f., conscrit m., místo opisu. — ohyzda m. laideron m. f. — oklestky m. pl. (ne f.) abattis m., abatis je starý pravopis. — okres m. arrondissement m. (soudní) district m. — opat m. doplň: abbé m. — oprasiti se cochonner (la vraie cochonne) — opravná zkouška rappel m., examen m. de rappel. Examen de repêchage je argotické. — ošení n. doplň: blé m. en herbe. — ošuliti (fam.) carotter qn, tirer une carotte à qn; ne jen tromper. — ozhřívka: správně vozhrívka f. (od vozher) morve f. La gourme je hřibecí n., nesprávně chřipécí. — pačesy m. pl. tignasse f., cheveux ébouriffés m. pl., ne jenom: touffe f. de cheveux. — padlá dívka jeune fille déshonorée, dépucelée, místo opisu. — paličkovati doplň: faire de la dentelle aux fuseaux. — paličství n. pyromanie f., crime m. de l'incendie volontaire. — paprika f. doplň: paprika m. — paralelka f. doplň: classe parallèle f. — papula f. (lid.) trogne f. — peřina f. éredon m., couverture-éredon f., ne: sorte de... — pitevna f. doplň: salle de dissection. — pobratim m. compatriote m., ami m. fidèle et dévoué (soukmenovec, věrný, oddaný přítel — podle Příručního slovníku ČAV.) — podchytiti celý závod englober toute l'entreprise, ne: toute entreprise. — podjezd m. (vlak) passage m. inférieur, ne: souterrain. — podkasati doplň: retrouver. — podvečer déclin m. du jour, à la tombée de la nuit, entre chien et loup, ne: soir m. — pohlavní styk doplň: commerce m. sexuel, ne jen commerce. — pohraničí n. territoire m. limitrophe, région f. limitrophe. Pays limitrophe je celá země, jež hraničí s jinou. — pokřítí nosem froncer le nez, ne: 'hocher le nez, to se říká hlavě: 'hocher la tête (remuer fréquemment). polička f. petite étagère f., dressoir m., místo: armoire f., buffet. — ponenáhlý (pozvolný) lent; succesif se nehadí (qui se succède sans intervalle, continu). — posýpátko n. (písek) poudre f., (nádobka) poudrier, sablier m. — povětroň m. aérolithe m., bolide m., météorite f. (Météore m. je vzdušný úkaz vůbec: duha, sníh, déšť atd.) — povzdáti doplň: non loin de, à quelque distance. — pramen m. (vlasů) brin m. (une natte à trois brins, Littré); tresse f. je cop, pletenec z pramenů vlasů. — primadona f. prima donna f., premi re artiste lyrique f., ne: premi re chanteuse, — pronésti se: Není p oložen význam: pro eviti se těžkým po čase nesení, snad: s'alourdir, s'appesantir, para tre tr s lourd par un long transport. — průmysl hutnický m. industrie m. tallurgique f (industrie mini re je průmysl důlní, báňský). — předčítatel m. liseur m. (qui fait une lecture à haute voix, Larousse du XXe s.) — přechodník m. transpressif m. (protože participe m. je přičetá). — přelet m. doplň: survol m. — převázati refaire un pansement, changer un pansement, ne jenom: faire... — přivaliti approcher en roulant, ne jen: rouler. — pupkatý (lid.) ventripotent, gros bedon m. — rendlík m. huguenote f. — repetent m. doplň: vétéran m. — reparát m. (examen de) rappel m. — revír m. (lesní) canton m. (de bois), (honební) chasse f. — rozežhaviti porter, chauffer au rouge, chauffer à blanc, (réchauffer je slabé) — rozhoupati se (lid.) fondre la cloche, faire le saut, ne jen: se décider. — roztloukání n. concassage m., broiement m., morcellement m., (contusion f. = meurtrissure, lésion produite par un corps dur, Larousse.) — rušiti doplň: supprimer. — rychlozboží envoi m. par grande vitesse, místo: en grande... — řemínkář m. bourrelier m., sellier m., (corroyeur m. je koželuh) — selhalo mu to (fam.) il a fait four, il a manqué son coup, il s'est cassé le nez, ne jenom: il n'a pas réussi. — Seveřan m. habitant m. du Nord, ne: du nord. — skrček m. rozděl: mio-che, ne: mi-oché. — slivky doplň: baquetures f. pl. (de vin, de bière). — slovo: neříkati ani slova ne dire mot, ne (pas) souffler mot. — smřovačky f. pl. pouparlers m. pl. (ré) conciliatoires, místo opisu. — smřina f. bois m. d'épicéas. Pinaie f. nezná ani Académie fr., ani Larousse du XXe s., ani Littré (bor, borový háj je pinière f.), jen Sachs-Villatte uvádí pinaie a překládá je jako pinière f. Fichtenhain, Fichtenpflanzung; Herzer-Ibl tlumočí pinaie omylem též „smřina“ vedle „bor“. — soustolovník m. doplň: commensal m. — stavitelský doplň: d'architecte, d'architecture, architectural. — stolek m. na květiny jardinière f. — struník m. sillet m., (tire-cordes m. nezná ani Académie fr., ani Larousse, ani Littré). — sumka f. (nábojnice) cartouchière f., (mořský živočich) ascidie f. — svaté pole n. terre sainte f., Palestina = la Terre sainte. — svépomoc f. doplň: entraide f. — světoběžník m. cosmopolite m. (Qui passe sa vie à voyager dans divers pays.) — svobodárna f. garçonnière f., appartement m. de garçon, místo opisu: foyer réservé aux célibataires. — sypek m. sac m. d'oreiller (Sachs-Villatte), říká se též sac m. à plumes. Taie f. je povlak, cícha. — sachista m. échéquisté m. (Humanité). — šátek m. mouchoir m., (kapesní) de poche, (ženský na hlavu) ~ de tête, (na krk) ~ de cou, (na krk a ramena) fichu m. — škvarek m.

friton m., grillon m. (Réside que l'on obtient en faisant fondre par petits morceaux la graisse d'oie, de porc. Larousse.) Couenne f. = peau de cochon raclée. — šlágr m. une scie de café-concert, flon-flon m., místo opisu: chanson qui court les rues. — šmouha f. (na obloze) bande f. nébuleuse. — šuliti (lid.) blouser, bluffer, rouler, carotter, ne jenom: tromper. — tapeta f. papírová papier peint m., papier-tenture m., ne: papier teint. — těžké srdce dělati, doplň: cela me pèse sur le coeur, cela me va au coeur. — tlačěnka f. ventre m. de porc farci, ne: sorte de mortadelle. — tokati dodeldir, coq de bruyère dodeldit (Maquet, s. v. Cri). — traktorista m. doplň: tractoriste m. — transparent m. (průsvitný obraz) transparent m., (pruh látky s nápisem) banderole f. — trdlovati (lid.) dansailler, bastringuer, gigoter. — trudovatý, uhrovatý boutonneux, couperosé, místo opisu. — tryska f. (dýmky) tuyau m. de la pipe, (autom.) gicleur m. — třískati (dveřmi) claquer la porte. fermer avec bruit, (na dveře) heurter à la porte, (někoho) brosser qn, ne jen: battre, frapper. — učebnice f. livre m. d'enseignement, ne jen manuel. — účtovati s kým régler ses comptes avec qn, régler son compte à qn, ne jenom: régler avec qn. — uhlokop m. houilleur m., (mineur m. je horník vùbec.) — úchylný (dítě) anormal, (arriéré) je zaostalý. — útržkový kalendář m. doplň: éphéméride f. — uvelebiti se (fam.) se carter, se camper, se prélasser (dans un fauteuil). — tělesně vadný doplň: déficient, un déficient physique. — valník m. cañion m., binard m., (chariot má žebřiny). — vánočka f. tresse f., (grande) natte f. (de Noël) f. (Larousse, natte: petit pain formé de trois brins de pâte tressés ensemble. Petit gâteau ayant une forme analogue.) — vazivo n. (pojivo tkáně) tissu conjonctif m., (šlacha) ligament m. — veranda f. véranda f., ne: vérande f. — vinný sklep: cave f. à vin, ne jen cave f. — vinárna f. débit m. de vin, vinerie f. (neologism z ital.). Cabaret m., estaminet m. = hospůdka. — vnucovati se s'imposer à qn (Déf.: Se faire accepter par une sorte de contrainte). — vrak m. épave f., bris m. — vrátiti se retourner, ne: se retourner. — vrchní číšník m. doplň: (u nás) chef-garçon m., garçon m. en chef. — vročiti doplň: dater. — všudy byl m. ubiquitous m., founard m., místo opisu. — vyclíti doplň: dédوانer. — vyčárkovati 'hachurer. — vychrstnouti (vodu) (fam.) flanquer (de l'eau sur qn), ne jen: jeter... — výložek m. parement m., (revers m. je klopa kabátu). — vyměřiti daň asseoir un impôt, místo imposer un impôt. — vypnutí n. (elektr. proudu) doplň: coupure f. — výpomocný doplň: auxiliaire, adjoint. — vyřítiti se s'élancer. — výstava f. hospodářská exposition f. agricole. (Comice m. agricole = réunion, association formée par les propriétaires et les fermiers d'un arrondissement pour améliorer les procédés agricoles. Larousse.) — vytrhnouti: to ho nevytrhne cela ne l'avancera pas, ne le poussera pas, ne le repêchera pas. (Cela lui fait une belle jambe — znamená opak: cela l'avance bien.) — zadina f. doplň: recoupette f., (ječná) petite orge f., etc. — záležeti: dáti si na sobě záležeti prendre soin de sa personne; faire, employer tous ses efforts pour..., concentrer tous ses efforts sur qc, faire effort à... (Prendre des airs d'importance dělati velice důležitého — se méně hodí.) — zásobník m. pušky magasin m. (d'un fusil), ne: chargeur m. — Zásobník je část opakovačky, do níž se vkládá pouzdro či plíšek s pěti patronami, a toto pouzdro (podavač) se nazývá francouzsky chargeur m.: Dispositif permettant d'introduire plusieurs cartouches dans le magasin d'une arme à répétition. Larousse. — zdanitelný doplň: imposable. — zdramatisovati dramatiser. — znělka f. (rozhlasová) doplň: indicatif m. (sonore). — zpět jíti aller en arrière, reculer, revenir sur ses pas, rebrousser chemin, ne: rentrer = entrer de nouveau chez soi. — ždíbec m. doplň: pincée f., un brin de... —

Závěrem připomínám, že jsem uvedl jen ty poznámky, jež se mi zdály zvláště potřebné. Bylo by možno uvažovati ještě o jiných možných doplňcích, ale otázka výběru a množství hesel je vždycky nesnadná a nakonec slovníkář, ačkoli předkládá veřejnosti dílo, jež ho stálo mnoho času a práce, málokdy uspokojí každého. Moje poznámky a doplňky nechtějí býti kritikou záslužného činu prof. Vlad. Bubna, kterým dal českým čtenářům do rukou nové upravené vydání tohoto velmi potřebného slovníku; hlavním cílem mých poznámek je umožnit, aby tento slovník byl při příštím vydání zbaven i těch nedopatření, jež se do něho přes autorovu snahu o jeho zdokonalení a zaktualisování přece jen tu a tam vplouvala.

Tobiáš Bednář

Právně historické studie I. (Praha 1955, ČSAV). — Tento sborník je jedním z prvních výsledků činnosti akademického Kabinetu dějin státu a práva v ČSR, jež vede prof. V. Vaněček. Vzal jsem jej do rukou jako filolog. Poněvadž bude o něm jistě psáno od právníků, sotva však od filologů, chci mu věnovati aspoň tuto zprávu. Filologa v něm zaujmou hlavně tři články: *Mistr Jan Hus a právníctví* (od Jiřího Kejře), *Městské právo v rožmberské knize* (od Jiřího Klaboucha) a *Daňová a jiná břemena u polabsko-pobaltských Slovanů* (od Vladimíra Procházky). Mne pak osobně zaujal nejvíce tento třetí. Neboť jedná o látku, která patří